

ตำนาน "ถั่วขอ" ของชาวญ้อกร

คุณรู้จักถั่วขอไหม?...คนต่างถิ่นอย่างเราอาจไม่รู้จักรัก แต่ถ้าหากถาม "ชาวญ้อกร" แล้วละก็ พวกเขาจะต้องตอบว่า...รู้จักเป็นอย่างดี เพราะ "ถั่วขอ" ผูกพันกับการดำรงชีวิตของชาวญ้อกรอย่างแนบแน่น คุณประยูรและคุณพนมเล่าว่า ต้นถั่วขอมีลักษณะคล้าย ต้นหมามุ่ย ดอกสีม่วงขาว ฝักจะเป็นสีดำ แต่หมามุ่ยมีฝักลีเหวี่ยง เมื่อแก่ถั่วขอจะมีเมล็ดสีดำขนาดประมาณเมล็ดมะขาม ฝักเป็นมันเงา ยิ่งนำมาถูกับฝักหนึ่งจะยิ่งทำให้เป็นเงามากขึ้น

เมล็ดถั่วขอกับรางไม้รวกที่จะไปทำบ่วงล่าไก่ป่า

ถั่วขอเกี่ยวข้องกับการค้ารังสีของชาวญ้อกรอย่างไร?

คำตอบ คือ เพราะมันเป็นส่วนประกอบสำคัญในการดักไก่ป่า ดังที่ทราบกันว่าไก่ป่ากับชาวญ้อกรเป็นของคู่กัน สมัยก่อน ชาวญ้อกรจะเข้าป่าเพื่อหาของป่าและล่าสัตว์ ซึ่งสัตว์ที่มากและนิยมล่าก็คือ ไก่ป่า ชาวญ้อกรมีภูมิปัญญาในการทำอุปกรณ์ล่าสัตว์ สำหรับการล่าไก่ป่าด้วยการใช้ไม้รวกเจาะเป็นรางขนาดวางเมล็ดถั่วขอไม่ให้ร่วงลงไปใ้ราง นอกจากนี้ยังต้องมีเชือกเส้นเล็กๆ ที่จะทำเป็นบ่วง และมีไม้เล็กๆ 3 อัน สำหรับเป็นขอเกี่ยว และกิ่งไม้ยาวอีก 1 อัน สำหรับโยงเชือก แล้วนำไปดักไก่ในป่า หากมีต้นไทรในป่าก็จะไปดักใต้ต้นไทร เพราะไก่ชอบมากินลูกไทรใต้ต้นไทรที่มันร่วงลงมา

เป็ญติกกำลังสาธิตการวางบ่วงดักไก่ให้พวกเราดู

ในการดักไก่ป่า ชาวญ้อกรจะทำอุปกรณ์ดักไก่ เป็นร้อยๆ ชุด คุณประยูรบอกว่า เคยไปดักครั้งหนึ่งประมาณ 400 ชุด การดักไก่ป่ามักจะทำหลังฤดูฝน (ประมาณเดือนพฤศจิกายนถึงธันวาคม) เพราะชาวญ้อกรเชื่อว่า หากกู่ (เก็บ) รางไม้ไฟ (และอุปกรณ์การดักไก่) ไม่หมด และมีเมล็ดถั่วของอกในรางไม้ไฟ "จะทำให้คนดักไก่อันตาบอดได้" จึงเป็นที่มาของตำนานความเชื่อเกี่ยวกับถั่วของของชาวญ้อกร อีกทั้งยังเป็นกุศโลบายอย่างหนึ่งที่เตือนสติให้เป็นคนรอบคอบ ไม่ทิ้งอุปกรณ์ไว้ให้เป็นหลักฐานนั่นเอง ทั้งนี้ การที่ชาวญ้อกรเลือกใช้เมล็ดถั่วขมในการดักไก่ป่า เพราะเมล็ดถั่วขมมีความมันเงาจนสามารถสะท้อนภาพได้ เมื่อไก่ป่าเข้ามาเห็นเงาของตัวเองบนเมล็ดถั่วจึงเข้ามาจิก ชาวญ้อกรเล่าว่า "ถั่วขมมันทำไก่อ่า หากแห่งจริงก็มาจิกให้โดนตาถั่วสิ"

บ่วงที่ใช้ดักไก่ป่า

นอกจากนี้ ชาวญ้อกรยังเชื่อว่าถั่วขมเป็นเครื่องรางของขลังอีกด้วย เนื่องจากชื่อมันคือ "ถั่วขม" หากใครนำติดตัวไว้ ก็จะประสบความสำเร็จตามที่ขอสมชื่อถั่ว แต่ชาวญ้อกร ก็มีข้อห้ามเกี่ยวกับถั่วขมคือ ห้ามปลูกถั่วขม ใ้ให้ยืนทิ้งไป โดยไม่ตั้งใจที่จะปลูก ใ้มันขึ้นเอง หากใครปลูกต้นถั่วขมจะกลายเป็นปอบ ตามคุณพจนพบว่า "ถั่วขมกินได้ไหม" คุณพจนตอบว่า "ไม่ทราบเหมือนกัน แต่คนญ้อกรไม่กิน" ผู้เขียนสันนิษฐานว่า คงเป็นความเชื่ออีกอย่างหนึ่ง เพราะถั่วขมเป็นสิ่งที่ใช้ล่าไก่ หากคนนำมารับประทาน อาจจะทำให้สิ่งไม่ดีย้อนกลับมาหาคนก็ได้...

ผู้เขียน : ผู้ช่วยศาสตราจารย์ ดร.ศิริเพ็ญ อึ้งสิทธิพูนพร
 อาจารย์ประจำหลักสูตรภาษาศาสตร์
 สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล
 E- Mail : ungsitipoonporn@yahoo.com

ขอขอบคุณชาวญ้อกรที่ให้อินโฟ 'ตำนานถั่วขม' :
 คุณพจนม จิตจำนงค์, คุณประยูร มองทองหลวง, เปญติ๊ก แยมจตุรัส,
 พ่อทองพิทักษ์ ยันจตุรัส และลุงอ๊าด ยุ่มจตุรัส

ที่มาของเรื่อง :
 โครงการวิจัยการฟื้นฟูภาษาและภูมิปัญญาท้องถิ่นเพื่อพัฒนาการศึกษาและกลุ่มชาติพันธุ์
 เป็น Node หนึ่งของศูนย์ฟื้นฟูภาษาและวัฒนธรรมในภาวะวิกฤต
 สถาบันวิจัยภาษาและวัฒนธรรมเอเชีย มหาวิทยาลัยมหิดล

Research Scoop

เรียบเรียงและออกแบบโดย : ภัทราภรณ์ ภูบาล